



'ALS DE ZON SCHIJNT MOET JE EEN WASJE DRAAIEN'

Als het nodig is zijn ze elkaars concurrent. Maar buiten de tenders en aanbestedingen om versterken ze elkaar om hun gemeenschappelijke doel - alle gebouwen naar NOM - te bereiken. Bouwen in het Noorden ging in gesprek met Jean Frantzen van DGMR en Vincent Martijn van VM-Consultancy.

De overgang naar volledig energieneutraal bouwen is nog geen gelopen race, laat staan dat gebouwen ook als NOM (nul-op-de-meter) worden aangemerkt, waarbij ook het gebruikersdeel van het energieverbruik wordt meegewogen. 'Bij bestaande bouw is het de grootste opgave', zegt Frantzen. Martijn denkt dat het ook bij vastgoedeigenaren nog niet goed tussen de oren zit. 'En in de financieringsstructuur al helemaal niet.' Dat laatste is wat hem betreft nog steeds een 'te grote penalty', omdat er te weinig subsidie beschikbaar is via landelijke of lokale overheden. 'We roepen maar dat we achterlopen, maar er wordt onvoldoende gedaan om de inhaalslag te maken.' Frantzen vindt het bijzonder: 'Iedereen snapt dat het klimaat verandert, dat olie en gas opraken, maar er zijn weinig mensen die zich realiseren dat wij nu ook zelf aan zet zijn.'

Kennis

Het lijkt Vincent Martijn een uitdaging, maar haalbaar om veel gebouwen voor 2030 NOM te maken. 'Maar dan moet er wel meer kennis komen over de principes van het NOM-bouwen', meent Frantzen. 'Vooral vroeg in een bouwtraject, want bij veel ontwikkelaars is die kennis nog onvoldoende aanwezig.' Dat komt volgens Martijn vooral omdat de meeste ontwikkelaars meer geld-gestuurd ontwikkelen, dan dat ze dat vanuit een duurzaamheidsgedachte doen. 'Er is een spanningsveld tussen wat er geïnvesteerd wordt en wat er aan de exploitatiekant moet worden betaald.' Frantzen denkt dat het ook ligt aan de manier van financieren. 'Er zit wel ontwikkeling in, men kijkt meer naar de total cost of ownership.'

Om te bepalen of een woning NOM is, wordt gekeken naar het gebouwgebonden energieverbruik (zoals warmte, ventilatie, verlichting) én naar het gebruikersdeel. Martijn: 'Het vergt wel een bepaalde "acceptatie-intelligentie" van



Vincent Martijn

Organisatie VM-Consultancy



Jean Frantzen

Organisatie DGMR

een bewoner. Snapt hij wat hij verbruikt en ontvangt? Of moet hij aan het eind van de rit toch nog bijbetalen, omdat hij de voorwaarden niet goed begrijpt? Je moet het echt héél goed uitleggen!

Frantzen: 'Die kennis bij particulieren is nog niet zover. Ik hoorde laatst zelfs nog een installateur beweren dat we niet zonder gas zouden kunnen. Als een installateur dit al zegt, hoe kun je NOM dan nog verkopen?'

De noodzaak van NOM bestaat volgens Frantzen zeker wel. 'Maar je moet mensen nog steeds uitleggen dat we geen fossiele brandstof meer willen. Men beseft niet dat de klok gewoon doortikt, en dat die noodzaak er is.' 'Mensen moeten bewust gemaakt worden - en hun gedrag aanpassen. Je moet het uitleggen dat als je NOM niet haalt, je je gedrag moet aanpassen aan de voorzieningen waarvoor je zelf hebt betaald. Anders gaat het niet werken', meent Martijn.

Gedrag

Martijn is stellig: 'Het aanschaffen van zonnepanelen verandert niets aan jouw gedrag, je gaat je energiegebruik er niet door minderen.' Het is bekend dat het veranderen van gedrag erg moeilijk is. Frantzen geeft als voorbeeld zijn eigen elektrische auto: 'Als ik 100 kilometer per uur rijdt, is mijn actieradius groter dan bij 130 per uur. Die aanpassing vind ik al moeilijk. Maar ik wil wel bij mijn doel komen, en daarom moet ik mijn gedrag aanpassen.' Het gaat volgens hem om bewustwording en verantwoordelijkheid, en om verbinding met wat je aan het doen bent. Zoals wanneer je zonnepanelen op je dak hebt liggen. 'Als de zon schijnt, moet je een wasje draaien.'

Bij het NOM-bouwen moet onderscheid worden gemaakt tussen nieuwbouw en bestaande bouw. Sommige oude gebouwen krijg je bijna niet energieneutraal. Toch denkt Jean Frantzen dat er mogelijkheden zijn: 'Als NOM zich in de nieuwbouw op een collectieve manier ontwikkelt, dan kunnen de technieken weer gebruikt worden bij andere gebouwen.'

Zo zou je in een stad bijvoorbeeld energie kunnen delen. In Groningen wordt dat op het Europapark al bij een paar gebouwen gedaan.' Vincent Martijn vindt het wrang dat bij een aantal locaties in de stad opdrachtgevers er toch voor hebben gekozen een cv-installatie bij te plaatsen om piekvermogen op te

vangen, ondanks dat er een collectieve bron is. 'Mensen gaan dus vastrecht betalen voor voorzieningen die hooguit twee of drie dagen per jaar - als het meer

'Je moet het echt héél goed uitleggen'

dan tien graden onder nul is - worden gebruikt.' Frantzen komt er wederom op uit dat het belangrijk is dat mensen krijgen uitgelegd hoe een NOM-gebouw werkt. 'Het is bovendien perceptie: als mensen - zonder hen uitleg te geven - een spiksplinternieuw gebouw inlopen, dan verwachten ze dat het top of the bill is. En dan gaan ze klagen over een graadje te warm of te koud. Terwijl bij een oud gebouw niets aan de hand is, want daar verwachten ze een tochtig gebouw.'

'Men beseft niet dat de klok gewoon doortikt'

Het draait dus ook om verwachtingen. Frantzen: 'Alleen al het idee dat mensen een raam open kunnen doen, zorgt voor een andere comfortbeleving, dat is uit onderzoek gebleken.' Martijn vult aan: 'En dat hoeft niet te botsen met NOM, zolang de luchtdruk in een gebouw goed georganiseerd is.' Maar ook hier komt een stukje opvoeding en gedragsverandering om de hoek kijken, denkt Frantzen: 'Als het buiten 30 graden is, moet je je raam dichthouden. En ook als het -10 is. Veel mensen zijn gewend dat ze veel zelf moesten regelen - ramen open om te ventileren, verwarming hoger of lager draaien - terwijl ze nu kunnen volstaan met een druk op de knop. Dat moet je uitleggen.'

Gewin

Frantzen: 'Als het terugleveren van energie aan het netwerk niet meer wordt vereffend, dan is het overschot aan energie dat je met je huis opwekt, minder waard dan de energie die je afneemt. Dat betekent dat je, als je 3000 kWh opbrengst van je panelen hebt, en je verbruikt ook 3000 kWh, je bij de jaarafrekening toch nog een naheffing kunt krijgen, omdat je zelf de energie niet kunt opslaan.'

Hij verwacht dat dit over een jaar of vijf wel veranderd is. 'Met het opslaan van energie maken we ook stappen. Er zit toekomst in batterijen met zeewater, die zijn weinig milieuvriendelijk. Ze hebben wel een groot volume, maar als je een kruipruimte hebt, is dat geen probleem.' Een zelfvoorzienend huis komt daarmee wel dichtbij. Martijn: 'Je kunt je eigen huishouden helemaal op gelijkstroom hebben, en met je eigen zonnepanelen een grote efficiëntieslag maken.'

'Cruciaal om van meet af aan bij een project betrokken te zijn'

Kunnen Nederlandse fabrikanten eigenlijk wel leveren wat onze overheid wil? Veel producten komen nu uit Azië. Nederlandse fabrikanten moeten volgens Martijn heel snel aan ontwikkeling gaan doen, overeenkomstig de wensen van de overheid. Frantzen vindt de Nederlandse overheid niet bepaald haantje de voorste in het stimuleren van duurzaamheid. Martijn is dat met hem eens: 'Door alle administratieve voorwaarden is ze ook aan het betuttelen. Je mag als particulier bijvoorbeeld niet jouw overschot aan energie leveren aan je buurman, dat mogen alleen bedrijven. Dat stimuleert niet om NOM-collectief te worden.'

Frantzen: 'De meeste winst zit erin als je de kans hebt om een programma van eisen te beïnvloeden. Je moet met de opdrachtgevers in gesprek gaan, duidelijk hebben wat hun wensen en ideeën zijn. Dat bepaalt de energiebehoefte - en het gezonde binnenklimaat. Daarmee kun je gaan invullen. En dan worden dingen meetbaar, zodat je

ook certificaten kunt krijgen, die weer nodig zijn om investeerders over de streep te halen.' Voor Martijn is het belangrijk om samen met de ontwikkelaar en de architect aan de voorkant van een project de kaders van bouwfysische eigenschappen vast te stellen, zodat de architect bouwkundige elementen kan integreren in zijn ontwerp. 'Om integraal te kunnen werken is het voor ons cruciaal om van meet af aan bij een project betrokken te zijn.' 'En daarvoor,' zegt Frantzen, 'heb je opdrachtgevers nodig met visie.' Visie alleen is echter niet genoeg, vindt Martijn: 'Je moet er wel op blijven sturen, en dat missen we af en toe.'